

RUSKA OPSADA GRADA HVARA (29. TRAVNJA - 10. SVIBNJA 1806. GODINE)

U radu se donosi prikaz ruske opsade grada Hvara 1806. godine. Opsada se stavlja u kontekst revolucionarnih i napoleonskih ratova. Razmatraju se posljedice ruskog napada na daljnji razvoj grada Hvara.

Ključne riječi: Rat četvrte koalicije; Druga arhipelaška ekspedicija; Napoleonski ratovi; Henry Baillie; Dmitry Senyavin

Dana 29. travnja 1806. godine pred hvarsku luku uplovila ruska eskadrila pod zapovjedništvom kapetana prve klase Henrya Baillieja,¹ čime je završilo razdoblje mira koje je Hvar uživao od kraja Kandijskog rata.

Ruska opsada Hvara dosad je u historiografiji uglavnom spominjana usput i bila je pogrešno datirana. Prvi je opsadu 1841. g. opisao Ivan Katalinić i naveo pogrešnu godinu, 1807.² Za njime su se povelili i kasniji povjesničari Tullio

¹ Kapetan Henry Baillie, u ruskim izvorima Ghenrik Ghenrikovič (Grigorij Grigorijevič) Belli, potomak je britanske plemićke obitelji, rođen 1763., a ruskoj se floti pridružio 1783. Od 1787. do 1798. služio je u crnomorskoj floti. Godine 1799. postaje kapetan poručnik i postaje zapovjednik fregate Schastlivii i sudjeluje u ratnim operacijama u južnoj Italiji, u ratu protiv Francuza. Nakon što je sudjelovao u zauzimanju Napulja, u tom gradu ostaje dvije godine, a po povratku u Sevastopolj 1803. promoviran je u kapetana prve klase. Od 1805. do 1807. nalazi se pod zapovjedništvom admirala Senyavina u Sredozemlju. Prilikom povratka u Rusiju, Senyavinovu flotu su u Lisabonu zadržali Britanci, pa je po povratku - zbog svog britanskog podrijetla - Baillie bio nečasno otpušten i izgnan u Saratov od 1808. do 1812. godine. Za vrijeme Napoleonove ruske kampanje, 1812., dobiva zapovjedništvo nad linijskim brodom Aziya u crnomorskoj floti. Godine 1816. postiže čin kontraadmirala i dobiva zapovjedništvo na 3 divizijom flote. Više puta je odlikovan. Umro je u Nikolajevu 14. lipnja 1826. godine - Alexander Mikaberidze, *Russian Officer Corps of the Revolutionary and Napoleonic Wars*, New York, 2005., 30-31; <http://impereur.blogspot.com/2019/01/henry-baillie-1763-1826.html>, gledano 11. 3. 2022.

² Gio/vanni/ Cattalinich, *Memorie degli avvenimenti successi in Dalmazia dopo la caduta della repubblica veneta ...*, Spalato, 1841., 103-108.

Erber,³ Paul Pisani⁴ i Grga Novak.⁵ Točnu godinu donio je Jerolim Machiedo,⁶ a kronologiju ruske opsade prema francuskim i ruskim izvorima prikazao je Nikola Safonov.⁷ Nejasnoće je razriješio Joško Kovačić u svom doktoratu.⁸

Revolucionarni i napoleonski ratovi su do 1806. uglavnom zaobišli Hvar. Kada se u Veneciji raspustila aristokratska vlast i formirala demokratska i profrancuska, u Dalmaciji, pa tako i u Hvaru nastupili su neredi. Dana 20. lipnja 1797. u vijećnici Kneževog dvora mnoštvo ljudi na čelu s dotadašnjim knezom Iseppom Barbarom i biskupom Ivanom Dominikom Stratikom jednoglasno se odlučilo podložiti austrijskom caru Frani II. kao ugarskom kralju.⁹ Već u srpnju Hvar su mirno okupirali Austrijanci u skladu s odlukom mira u Campoformiju između Francuske i Austrije.¹⁰ U Hvaru je smještena vojna posada iz pješadijske pukovnije br. 27, a za obranu luke grade se bitnice sv. Frane pred franjevačkim samostanom i Gospina na Fabrici kod crkve Zvijezda mora, obje započete 1803. godine.¹¹

Vojne aktivnosti u hvarskoj luci uglavnom su bile povezane s gusarenjem. Dana 28. ožujka 1799. pred Hvarom se usidrio francuski gusarski brod Le Victorieux sa zaplijenjenim napuljskim brodom, kojeg su pokušali napasti drugi napuljski i jedan turski brod iz hvarske luke. Sukob su spriječile četiri austrijske topovnjače koje su upravo doplovile na svom putu prema Boki Kotorskoj.¹² Francuski gusarski brod je 28. svibnja 1801. u hvarskoj luci od britanske mornarice

³ Tullio Erber, *Storia della Dalmazia dal 1797 al 1814*, II., Zara, 1888., 73-75.

⁴ Paul Pisani, *La Dalmatie de 1797 à 1815*, Paris, 1893., 164-165 i 273.

⁵ Grga Novak, *Hvar*, Beograd, 1924., 215-216.

⁶ Girolamo Machiedo, *Memoria riguardante la insigne reliquia di San Prospero Martire, comprotettore della Citta' e Diocesi di Lesina...*, Spalato, 1872., 29-32. - Isti je autor na primjerku Katalinićeve knjige koja se čuvala u knjižnici Boglić-Božić u Hvaru dopisao: *E' equivocata l'epoca Vedi la !!! annotazione / del 1806. non del 1807. / Quanto all' anno ha equivocato il Cattalinich perche' il fatto de' Russi fu dal 29. Aprile al 6. !!! Maggio 1806. e non 1807.* - Joško Kovačić, Razvoj grada i luke Hvara kao vojnog i pomorskog središta, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* 25, 2012., 186.

⁷ Nikola Safonov, *Ratovi na Jadranu 1797-1815.*, Beograd, 1988., 79-81.

⁸ Kovačić, Razvoj grada, 186-197; Isti, Kronštadski spomenik Rusima poginulim u Hvaru 1806. g., *Kruvenica* 26/2013., 42-43.

⁹ Kovačić, Razvoj grada, 58-59.

¹⁰ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 24-25.

¹¹ Isto, 33; Kovačić, Razvoj grada, 60. - U Hvaru je bilo oko 400 vojnika, dok je sam grad tada brojao 1000 stanovnika. Kovačić (isto, 62 i bilj. 182) navodi kako je vojska zauzela javne zgrade Lođu, Arsenal i Fontik, privatne kuće Luxio, dvije Raffaelli, Andreis, Murrati, Calafati, Šimunić i Ančić, te još neke, koje nije uspio identificirati te crkvene prostore - franjevački i dominikanski samostan (fratrima su ostavljene po dvije sobe) i biskupski dvor, prazan uslijed izbivanja biskupa Gallija.

¹² Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 43.

Kapetan Henry Baillie, preuzeto sa <http://impereur.blogspot.com/2019/01/henry-baillie-1763-1826.html>

oslobodio tri zaplijenjena napuljska broda. Navodi se da je u istom razdoblju u Hvaru bilo blokirano 5 austrijskih brodova, jer su pred lukom stalno bili gusari.¹³

¹³ Isto, 58-60. - Ranije tog mjeseca, 10. svibnja, William Gell je zatekao u Hvaru 5 Engleza na austrijskom brodu kojeg su oteli Francuzima kod Ancone (University of Bristol Library, Special Collections, *Diary of a tour in Greece, the Morea, and the Aegean islands, commencing 29 April 1801*, by Sir William Gell, p. 6).

Francuska pobjeda kod Austerlitz 2. prosinca 1805. praktički je okončala Rat treće koalicije i prisilila Austriju na potpisivanje Požunskog mira 26. prosinca iste godine. Tim mirom raspušteno je Sveto Rimsko Carstvo i utemeljena Rajnska Konfederacija, dok su Venecija, Istra i Dalmacija pripojene Kraljevini Italiji. Francuske snage Hvar su preuzele u ožujku 1806. godine. No, Rusija nije potpisala mir, pa je nastavila svoju sredozemnu kampanju, tj. Drugu arhipelašku ekspediciju (1805. - 1807.).¹⁴

Ruski car Aleksandar I. povjerio je vice-admiralu Dmitryu Nikolajeviču Senyavinu mediteransku eskadrilu Baltičke flote. Car je eskadrilu ispratio 6. rujna, a eskadrila je napustila Kronstadt 22. rujna 1805. godine. U Mediteran su uplovili kroz Gibraltarski prolaz 29. prosinca iste godine. Dana 31. siječnja 1806. eskadrila stiže na Krf, a 11. veljače kreće prema Dubrovniku i započinje svoje djelovanje u Jadranskom moru. Već 21. veljače kapetan Baillie uz pomoć crnogorskih snaga okupira Kotor. Kao i u slučaju Prve arhipelaške ekspedicije, Rusi su nastojali pobuniti lokalno pravoslavno stanovništvo. Nakon osvajanja Kotora Senyavin organizira pomorsku blokadu Venecije. Pošto je uspostavio nadzor i konvoj između Trsta i Istanbula te poslao 30 brodova da blokiraju ključne jadranske luke, 27. ožujka vratio se ponovno u Kotor, gdje je lokalno stanovništvo iskazalo svoju vjernost ruskom caru. Potom je kapetanu Baillieju povjerio okupaciju dalmatinskih otoka. Bailliejevu eskadrilu činili su linijski brodovi Aziya, Svyataya Yelena i Yaroslav, fregate Venus i Mikhail, brik Letun, šambek Azard i škuner Ekspedition. Kada je 10. travnja isplovio, linijske brodove pratilo je još 9 trgovačkih brodova, koji su zapravo plovili prema Trstu, a Baillie ih je koristio kako bi zavarao neprijatelje. Već 11. travnja tri linijska broda stigla su pred grad Korčulu i započeli teško bombardiranje fortifikacija. U samo pola sata obrana je Korčule onesposobljena, pa su se sa Aziye dvije satnije uputile na iskrcavanje. Mислеći da se Svyataya Yelena i trgovački brodovi približavaju gradu, zapovjednik francuskog bataljuna predao se s posadom Rusima.¹⁵

¹⁴ Arhipelag u naslovu ekspedicije je Egejsko otočje. Prvu je predvodio admiral Alexei Orlov u sklopu Rusko-turskog rata (1768. - 1774.). - https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Archipelago_Expedition (gledano 19. 7. 2021.).

¹⁵ Ivan Pederin, Uloga Korčule u obrani Dubrovnika u svibnju i lipnju 1806. godine, *Godišnjak Grada Korčule* 9, 2004., 218; Vladimir Bogdanovich Bronevskiy, *Northern Tars in Southern Waters - The Russian Fleet in the Mediterranean 1806-1810*, prev. Darrin Boland, Warwick, 2019., 209-210, 654-655. - Prema Bronevskiyu, u Korčuli je poginulo 85 vojnika, a zarobljeni su 1 potpukovnik, 2 satnika, 5 mlađih časnika, 20 dočasnika, 5 bubnjara i 227 vojnika, 12 brončanih topova i 9 brodova (isto, 210). Pederin piše da je zapovjednik francuskog bataljuna Orfengo osigurao prijevoz svojih vojnika u Italiju, zbog čega ga je Napoleon dao osuditi na 4 godine galije. No Orfengo je bio ruski zapovjednik prilikom druge opsade Korčule u prosincu

Iz Korčule je Baillie uputio Ekspeditsion i Azard da zauzmu Vis. Škuner je zarobio 3 broda pred viškom Lukom sa 39 francuskih vojnika, a zapovjednik šambeka kapetan fregate Sytin je zarobio još nekoliko ljudi i sedam topova u viškoj tvrđavi. Oduzeta su i tri topa u komiškoj utvrdi 17. travnja, tako da je cijeli otok bio pod ruskom kontrolom. Do 21. travnja Bailliejeve snage zarobile su 14 brodova.¹⁶

Dana 29. travnja Baillie je s brodovljem došao pred hvarsku luku i započeo opsadu grada. Pred Hvarom su uz Aziyu¹⁷ bili Letun, Azard i Ekspedition te još dva manja teretna broda. Odmah po dolasku Rusi su počeli bombardirati grad te su oštetili neke kuće, no šteta nije bila velika. Hvarska je posada uzvratila paljbu iz bitnice na Fabrici, ali bez uspjeha. Dva topa na Fortici nisu mogli dobaciti do ruskog brodovlja. Sljedećeg dana bombardiranje je bilo žešće, pa je i šteta na kućama u gradu bila veća, ali nije bilo ni mrtvih ni ranjenih. Prvog svibnja Aziya nije podigla zastavu, a ostali brodovi su se povukli prema otoku Marinkovcu. Tijekom dana nije bilo bombardiranja. U tami noći s 1. na 2. svibnja Rusi su uspostavili topničku bateriju na otočiću Galešnik pred hvarskom lukom. Kako je noć bila vedra, Francuzi su primijetili aktivnost Rusa i započeli su paljbu iz manjeg oružja sa položaja na Križnom ratu i iz dviju bitnica, ali su ih ubrzo paljbom odbili naoružani trabakul pod zapovjedništvom narednika Kharlamova, Azard, bokeljski gusari pod zapovjedništvom Lazara Žuanovića, barkasa s topovima od 11,8 kg te dva kutera sa okretnim topovima. Pucnjevi topova sa Fortice opet nisu imali jačeg efekta. Do 5 sati ujutro 2. svibnja narednik Milon i potpukovnik artiljerije Demetrios Palailogos osposobili su bateriju sa dva topa od po 5,9 kg i jednog od 2,95 kg i otvorili paljbu na grad. Hvarani su sklonili u podrume kuća.¹⁸

Toga jutra u 7.30¹⁹ započeo je ruski desant. Iskrcali su se na obali pred samosta-

1806. - Safonov, Ratovi na Jadranu, 128. - Muzej hvarske baštine čuva prijepise nekoliko Baillievih proglašaja izdanih u Korčuli u Fondu Kasandrić, 75. U jedinom proglašaju na hrvatskom jeziku Bailli se navodi kao: *Mi Henriko Bailie, Kavlier visse Redov, i Cezara Ruski Zapoviednik od morske Squadre u Addriatiku*. Spis je datiran i po gregorijanskom i julijanskom kalendaru *Iz Broda Asie u Konavlu Korčulanskome na 12: Aple / 13 Mazzo 1806*.

¹⁶ Bronevskiy, *Northern Tars*, 210.

¹⁷ Aziyu Katalinić (*Memorie degli avvenimenti*, 105), a po njemu i Jerolim Machiedo (*Memoria riguardante la insigne reliquia di San Prospero Martire, compromettore della Citta' e Diocesi di Lesina...*, Spalato, 1872., 30), nazivaju Korablia (Corablia), što je zapravo ruska riječ za brod - корабль.

¹⁸ Isto; Kovačić, *Razvoj grada*, 188; Kaptolski arhiv u Hvaru (KAH), XXIIIb, 2, Memoria del blocco e combattimento fatto in Lesina tra gli Moscoviti e Francesi l'anno 1806. - ovaj rukopis dosad je bio nepoznat u literaturi, a čuva se u Držanom arhivu u Zadru u Osobnom fondu don Kuzme Vučetića (u KAH se čuva fotokopija). Rukopis je naslovljen Processi del S. Crocefisso, S. Prospero, e B. V. de Sette dolori di Lesina. Autor rukopisa je nepoznat, no podaci odgovaraju onima iz pouzdanih izvora.

¹⁹ Bronevsky, *Northern Tars*, 210 - latinski spjev Jakova Marije Jakše navodi pak kako je napad

nom sv. Venerande.²⁰ Dozapovjednik Nikita Skorobogatov predvodio je 100 vojnika, a narednik Bashutskiy 42 mornara, svi su bili naoružani bajunetama.²¹ Rusi su pokušali zauzeti grčki hospicij sv. Venerande, no tu su ih u zasjedi dočekale francuske snage, dio je pucao na Ruse iz samostana, a dio s Kamen-križa, te su ih potisnuli natrag na brodove. Broj žrtava ovog desanta na francuskoj strani je nepoznat, a Bronevsky smatra da ih je moralo biti puno, jer su prije desanta bili pod dvosatnom teškom topovskom paljbom. Za ruske žrtve mogu nam biti relevantna samo dva izvora - Bronevsky i pismo iz Fonda Kasandrić. Bronevsky donosi broj od 11 mrtvih i 33 ranjenih, a zarobljeni su bili dozapovjednik Skorobogatov, jedan mornarički kadet i 32 vojnika, koji su na obali pokrivali povlačenje ruskih snaga.²² Hvarski pisac pak kaže kako je 30 napadača ubijeno, a 82 zarobljeno, jedan je ruski časnik poginuo, a jedan zarobljen.²³ S time se slažu i francuski izvori, koji navode i da je u desantu poginulo 5, a ranjeno 10 Francuza.²⁴ Premda izgleda da se podaci ne podudaraju, moguće je ipak da su oba izvora u pravu. Naime, zajedno s Rusima Hvar su napadali i bokeljski i crnogorski gusari, koje Rusi nisu brojali pod svoje žrtve. Spjev Jakova Marije Jakše navodi dvjestotinjak iskranih napadača, što opet upućuje da je uz 142 Rusa u desantu sudjelovao i dio gusara.²⁵

Kasnije izvore ne možemo smatrati pouzdanima. Petar Bučić, premda je vjerojatno svjedočio ovim događajima, donosi puno veće brojeve - po njemu se sukobilo 800 Rusa protiv 300-400 Francuza. Ne navodi broj poginulih, već da ih je bilo mnogo jer je ruski zapovjednik, vidjevši povlačenje, počeo topovima pucati

započeo u podne

²⁰ Joško Kovačić pretpostavlja da su se iskricali *na žalu današnje uvale Bonj, ranije Babina Lucica ili Parvo Marojevica* - Razvoj grada, 188. Petar Bučić pak navodi da su se iskricali „*na rtu ispod samostana sv. Venerande, između gradske luke i uvale Babina Lučica*“, što bi značilo na položaju današnje vile Kirin-Lončar ili otprilike. - isto. 192, prema MHB, Fond Bučić, I, 63, str. 3-8.

²¹ Bronevsky, *Northern Tars*, 210 - Pismo pisano u Hvaru 2. 5. 1806. navodi kako je ovome prethodio neuspjeli desant pri kojem je poginuo francuski časnik, no to je bilo zataškano - Kovačić, Razvoj grada 188-189, bilj. 580 prema MHB, Fond Kasandrić, sv. 1.

²² Ovo potvrđuje, premda navodi jednog više poginulog, i natpis u pomorskoj crkvi sv. Nikole u Kronstadtu, koji je hrvatskoj znanstvenoj javnosti postao poznat nakon što je njegovu fotografiju objavio na facebooku Oleg Maštruko (v. Kovačić, Kronštadski spomenik, 43): *1806 / 20-21 / APR. // V DALMATINSKIH ŠHE / RAH PRI VYSADKE DESANTA / NA OSTROV LEZINO POGIB / ŠTURMANSKIJ POMOŠČNIK 14 / KLASSA VASILIJ ARKADEV, / UBITO 11, RANENO 33 ČEL. - 20.- 21. travnja (2.-3. svibnja) 1806.: na dalmatinskim školjima, pri iskravanju desanta na otok Hvar, poginu pomorski podčasnik 14. razreda Vasilij Arkadjev; ubijeno 11, ranjena 33 čovjeka.* Ovaj je natpis potvrdio i točan datum napada na Hvar.

²³ Fond Kasandrić, sv. 1.

²⁴ Safonov, Ratovi na Jadranu, 80.

²⁵ Kovačić, Razvoj grada, 190, prema Fond Machiedo u Hvaru, 6.7.

Copija
 Ml. Heinricha Bailie, Savelier i vice Predor, i
 Cesarski Kapovjednik od morske Squadre u
 Adriaticku et c. et c.

Nj. naredbam daricnu jutera svogha dneva svem Puku Korčulan-
 skome, dojmemo na svoje pranje daje svitice duxnost onie Gracka-
 ra u brieu od duanaest ura objaviti Lapovjedni svoj ova ona ima-
 chia kojase francuzi robom dneli, i drugloma otac nitam, ka-
 sijucki jemubih robom od neli alti ostaviti, nakojema mjestam pri
 Rome mrazdi, i od koga ratlogha. Svicelie biti duxnost gracka-
 ra, prikasati mlogolice ta Oviska oovome Puku ucinila sekade s
 pliznom altiti Contributionam od Kadasa pnicli na svojoj strani
 da juceru.

Lapovjedni ove izpunitictie zeglami u duadeset i cetiri ure bu-
 ducti podaleko od grada. Ivisu paka jednako podloxni picnema
 od confyskacijom dobasaa, i popaliconie Ruckia gnihovick, priko-
 icnase najelo naimagne od stvarih peroxlja zantid.

U Broda Aste u Konavla Korčulaniskome na 12. April 1806.
 51. May

L. H. Henry Bailie
 Cesarski Kapovjednik od Squadre.

Bailliev proglas Korčulanima na hrvatskom jeziku, MHB, Fond Kasandrić, 75

i po Rusima i po Francuzima. Bučić navodi da se u obrani posebno istaknuo tamnoputi bubnjar iz Haitija koji je skočio na ruski desantni čamac i dio posade pobio, a dio bacio u more - on je za to dobio najviše francusko odličje, Legiju časti.²⁶ Katalinić, a prema njemu i kasniji pisci kao Grga Novak, govore o 700-800 napadača, navode 300 (!) ubijenih i utopljenih, i 100 zarobljenih, što također ne odgovara istini.²⁷

Poginuli Rusi pokopani su u vrtovima oko Venerande, ali i u blizini ostataka crkvice sv. Katarine.²⁸

Razlog neuspjeha ruskog desanta leži u njegovu odgađanju. Naime, nevrije-me je priječilo direktni napad na Hvar prva dva dana od dolaska eskadrile, pa su Francuzi mogli pomno spremati obranu. Uz to, oni su nakon gubitka Korčule bili spremni na ovaj napad, pa je general Gabriel Jean Joseph Molitor na vrijeme pojačao hvarski garnizon.²⁹ Obranom Hvara zapovijedao je brigadni general Pierre Joseph Guillet.³⁰

²⁶ Kovačić, Razvoj grada, 192-194, bilj. 586 prema MHB, Fond Bučić, I, 63, str. 3-8.

²⁷ Cattalinich, *Memorie degli avvenimenti*, 106-107; Novak, *Hvar*, 216. - Zanimljivo je da Novak prema Kataliniću (*le rovine di un antico Chiostro*, 106) piše da su se Rusi branili u ruševinama starog manastira (216), premda Veneranda nije bila tada u ruševinama, napuštena je tek nakon ruskog napada. Bronevsky u svom djelu spominje katolički samostan, što zapravo nije pogrešno - premda su Venerandu držali Grci istočnog obreda, oni su morali - barem formalno - priznavati papu - v. Joško Kovačić, *Crkve u Hvaru, Veneranda, rukopis*.

²⁸ *Gl'orti servirono ad uso di cimitero de' Russi nella battaglia :2: Maggio 1806:* - Kovačić, Razvoj grada, 197 prema Državni arhiv u Splitu, NS LXIII., bilježnik M. Gazzari, kut. 3 (127), svešč. 18, f. 53v-56v. - Grobovi uz Venerandu nisu locirani, a 1969. prilikom kopanja kanala ispod hotela Pharos uz crkvicu sv. Katarine pronađena je veća količina ljudskih kostiju za koje je zaključeno da se radi o stradalim Rusima. Iste se godine namjeravalo na to mjesto staviti spomen obilježje (*Periodični izvještaj CZKBOH 13/1969.*, 6), što nije izvršeno. Inicijativu za obilježavanje tog mjesta obnovio je 2002. predsjednik društva „Slovenija-Rusija“ u Ljubljani Dmitrij Ivanov, za što je dobio podršku Muzeja hvarske baštine. Uz taj projekt namjeravalo se obnoviti temelje sv. Katarine, ali do danas ni jedno ni drugo nije realizirano - Kovačić, Razvoj grada, 197-198, bilj. 607. - Ferruccio Delise (*Documenti e testimonianze sull'isola di Lesina*, Trieste, 2017., 217-219) citira zapis iz primjerka Katalinićeve knjige koji se čuva kod Andre-Adeka Marchija, a pretpostavlja da ga je zapisao Marchijev djed: *e propriamente un po più in giù del luogo tutt'ora vi esiste una grande croce di pietra posta dai francesi in tale occasione*. Delise smatra da je rečeni veliki križ zapravo Kamenkriž, koji se nalazi nedaleko mjesta okršaja Rusa i Francuza. Kako je ovaj križ vidljiv na Camozievoj veduti iz 1571., Delise pretpostavlja da je taj križ bio drven, a Francuzi da su ga zamijenili kamenim. Međutim, Joško Kovačić (Crkve u Hvaru) smatra da je križ podignut kao zavjet nakon kuge 1530ih godina, te ga čak, zbog istaknutih slova G i D na natpisu, pripisuje korčulanskom klesaru Grguru Dujmoviću.

²⁹ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 80.

³⁰ Brigadni general Pierre Joseph Guillet, rođen 3. veljače 1765. u Chamberyu u Kraljevini Sardiniji (danas u Francuskoj). Služio je u vojsci Sardinije od 1779., a zatim u španjolskoj vojsci od 1786. godine. Od 1793. prelazi u francusku vojsku, gdje već iduće godine postaje general-

Pogled na poprište ruskog desanta - u lijevom kutu otok Galešnjak, na poluotočiću desno vide se ostaci samostana sv. Venerande i desno od nje crkvice sv. Katarine (fotografija Franz Thiard de Laforest: Album von Dalmatien, 1880.)

U danima nakon desanta, 3. - 5. svibnja, Rusi su nastavili bombardirati grad sa brodova i iz bitnice na Galešnjiku. Među ostalom štetom po gradu, potopljena su i četiri broda u luci. U međuvremenu su Azard, Ekspeditsion i jedan bokeljski brod patrolirali oko otoka, kako bi spriječili dolazak pojačanja. No, tako mali broj brodova nije mogao uspjeti kontrolirati čitav otok, pa se 6. svibnja iz Splita uputilo 7 francuskih brodova, koji su preko luke Sokolica u Hvar donijeli pojačanje u ljudstvu i topovima. Šest topova od 18 funti postavljeno je na dominantnom položaju nad gradom odakle se moglo pogoditi ruske brodove.³¹ U međuvremenu je i francuski bataljun iz Stona napredovao od Sućurja prema Hvaru, no kad su čuli o porazu ruskog desanta, vratili su se iz Jelse natrag.³²

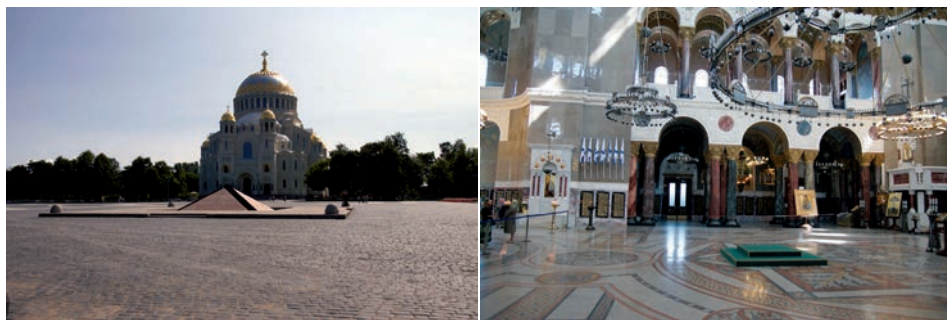
Neki oštećeni ruski brodovi povukli su se u luku na otoku Sveti Klement pred Hvarom, radi popravaka. Usput su Rusi opljačkali tamošnje naselje, porušili kuće i posjekli loze i voćke.³³

adutant, a 1800. brigadni general. Godine 1804. odlikovan je kao zapovjednik Legije časti. Slijedio je generala Marmonta u Dalmaciju. U rujnu 1807. pozvan je u Milano, jer se navodno bavio ucjenjivanjem građana i prikupljanjem dragocjenosti, pa je degradiran, a 1809. je stavljen u neaktivnost. Vratio se u službu tijekom Napoleonovih sto dana, a nakon poraza se povlači u Savoju. Umro je u Fenestrelleu u Pijemontu 3. ožujka 1836. godine - https://fr.wikipedia.org/wiki/Pierre-Joseph_Guillet gledano 23. 7. 2021.; Kovačić, Razvoj grada, 190, bilj. 582.

³¹ Kovačić (Razvoj grada, 192) pretpostavlja da su topovi postavljeni na brdo Horugvenice (Kruvenice) nedaleko od tvrđave, no nije isključeno ni da su postavljeni na brdo sv. Nikole višeg, gdje će uskoro Francuzi sagraditi Forte Napoleon, po kojem brdo i danas nosi ime Poljun.

³² Kovačić, Razvoj grada, 192; Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 80-81.

³³ Kovačić, Razvoj grada, 196, bilj. 601.

Pomorska crkva sv. Nikole u Kronstadtu, foto: Oleg Maštruko

U danima nakon desanta zabilježene su i dvije hvarske žrtve. Uslijed bombardiranja stradala su dva mještanina Brusja koji su pomagali Francuzima na Fortici - 4. svibnja kamen odbijen topovskom kuglom je pogodio u glavu 22-godišnjeg Dominika Dulčića-Šamoreta; 5. svibnja isto se dogodilo 28-godišnjem Marku, posvojenom sinu Šimuna Vežića zvanog Vojvoda.³⁴

Senyavin je s brodovima Selafail, Svyatoy Pyotr i Avtroil stigao 9. svibnja pred Korčulu i iznenadio se što su u njoj bili francuski vojnici. Naime, dan ranije Francuzi su s malim snagama (150 do 350 vojnika) zauzeli Korčulu, u kojoj je Baillie ostavio tek poručnika Alekseya Voyeykova i 8 vojnika. Senyavin zbog vjetra nije mogao izvršiti desant, no Francuzi su se odmah po njegovu dolasku povukli u Lumbardu i odatle na Pelješac. Rusi su uspjeli presresti i zarobiti samo jedan čamac sa 16 francuskih vojnika. Grad Korčula je tako opet bio u ruskim rukama, pa je Senyavin u njemu ostavio posadu i fregatu Avtroil u luci, a sam se s ostatkom brodova uputio prema Hvaru. Dana 11. svibnja oko podne u Viškom

³⁴ Die 4 Maji 1806

46. *Dominicus Dulcich, sive Samare de Suburbio Brusje annorum circiter 22 sine Sacramentis animam eflavit in Arce hujus Civitatis in quia dum suam praestaret operam militibus in trahendo Tormento bellico, percussus in capite petra ferreo gostium globulo a Scopulo Galicnik jacto dimota, illico necatus est, tumultusque eodem die in eadem Arce*, Župni arhiv u Hvaru, Matica umrlih III, 59-60;

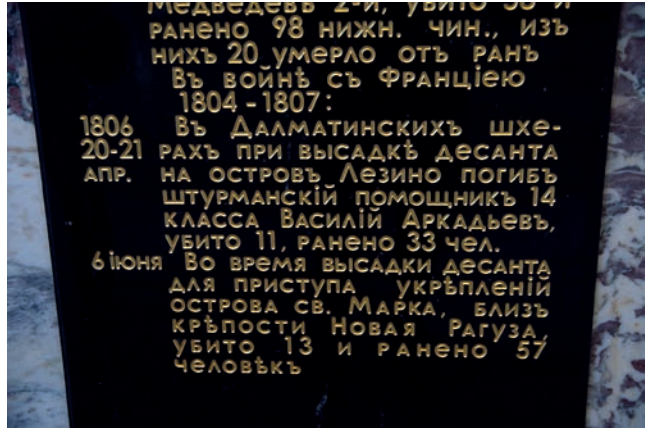
Die 5 Maji 1806

141. *Marcus naturalis ignotorum Parentum filius adoptatus a Simone Vesich dicto Vojvoda de Suburbio Brusje annorum 28 circiter cum suam praestaret operam militibus in trahendo Tormento Bellico in Arca hujus Civitatis percussus in Capite Petra dimota a ferreo globulo jacto e Scopulo Gallicnik, ad hostibus obsidentibus Civitatem, solo extremae Unctis Sacramento munitus, elapsa nocte animam Deo vedit, tumulatus q. est hodie in Eccla Cathedrali* - isto, 180-181.

Dana 4. svibnja umro je i petogodišnji Frane, nezakoniti sin Marije, i pokopan je u vrtu Biskupije, no kao uzrok se ne navodi opsada - isto, 87.

Dulčićeva majka Mandica i Vežićeva udovica Dinka dobile su mirovinu od 1 mletačke libre dnevni, ali do 1808. nije im isplaćivana - Kovačić, Razvoj grada, 195, bilj. 590.

Spomen ploča stradalim
ruskim vojnicima u crkvi sv.
Nikole u Kronstadtu,
foto: Oleg Maštruko

kanalu susreo se s Aziyom, pa mu je Baillie dao izvještaj o opsadi Hvara i francuskim snagama u njemu. Viceadmiral je donio odluku o napuštanju opsade Hvara jer kad bi ga i osvojio, teško bi ga uspio obraniti. Sam nije imao dovoljno ljudstva za to, a Francuzi su na Hvar mogli svakodnevno slati pojačanja. Stoga se odlučio koncentrirati na Korčulu iz koje je mogao braniti Francuzima prolaz kroz Pelješki kanal. Pred Korčulom je ostavio Aziyu, Azard i tri zaplijenjena broda preuređena u topovnjače, a sam se uputio prema Dubrovniku. Upraviteljem otoka ostavio je grofa Grisogona, koji je istu funkciju obavljao i u vrijeme austrijske uprave.³⁵

Poručnik Nasekin je šambekom Henri, kojeg su Rusi ranije zaplijenili od Francuza, uspio 5. srpnja zauzeti utvrdu u Sućurju, u kojoj su bila dva brončana topa, i zaplijeniti brod nakrcan vinom. Rusi u Sućurju nisu zadržali posadu.³⁶

Primirje između Rusije i Francuske potpisano je u Parizu 20. srpnja 1806., nakon neuspješne ruske opsade Dubrovnika, i prema njemu su Rusi trebali napustiti Dalmaciju i Boku. Međutim, Senyavin je odbio izvršiti potonje, dok ne dobije izravnu carsku naredbu, ali je pristao na napuštanje Korčule. Ruski brodovi su prevezli korčulanski garnizon 14. kolovoza u Boku.³⁷

Ruska opsada Hvaru je nanijela znatnu materijalnu štetu. Uslijed bombardiranja bitnice sv. Frane, oštećen i je i franjevački samostan. Štetu su pretrpjeli i Lođa, Knežev dvor, Arsenal i Veneranda. Stradali su i stupovi odrine u vrtu Biskupije, a pogođena je i Katedrala i Kaptolska knjižnica. U lipnju se već po-

³⁵ Bronevskiy, *Northern Tars*, 211-212 (bilježi da Senyavin nije na Korčuli od domaćih ljudi naplaćivao nikakve poreze i da im je ostavljao sve prihode); Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 83.

³⁶ Bronevskiy, *Northern Tars*, 229.

³⁷ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 111-112.

Viceadmiral Dmitry Nikolajevič Senyavin, preuzeto sa
https://en.wikipedia.org/wiki/Dmitry_Senyavin

pravljaju kuća „Gabela“ na današnjoj Rivi, vlasništvo Bratovštine Milosrđa, i crkva Gospe na Fabrici, koja još nije bila dovršena. Dominikanci bilježe štetu na samostanu sv. Marka i cisterni, ali i na svojoj kući u Burgu. Vincenzo Dandolo, generalni providur Dalmacije, odobrava u rujnu 2000 fiorina, kao obeštećenje stradalima u bombardiranju. No to nije bilo ni približno dovoljno, pa se molbe za pomoć šalju čak i 1845. godine. Zabilježene su štete i na privatnim kućama - na današnjoj Rivi kuće Kate Ivanović, Ivana Krstitelja Machieda, braće Milošević i četiri Kasandrićevih, a u Šćikovom boku Markantuna Raffaellija i obitelji Dojmi. Vjerojatno ih je bilo i više. Velika je šteta bila i na brodovima u luci. I danas su vidljivi tragovi bombardiranja na pročeljima kuće ex-Dojmi, franjevačke crkve, katedrale i na jugozapadnoj strani Arsenala. Željezne topovske kugle pronađene su u Grodi, no s vremenom su propale od korozije, dok se kamene kugle, s kojima su Rusi navodno gađali Hvar, čuvaju u zbirnama pok. Dinka Kovačevića-Coleta i Marina-Marka Hraste-Mingetova (Brusje).³⁸

Ruski napad uzrokovao je i napuštanje hospicija sv. Venerande. Posljednji je monah Neofit Cromidi Moraiti pobjegao pred ruskim zlostavljanjem u brda, a potom se sklonio u Split. Kasnije je nastojao spasiti crkvu i hospicij. No, u međuvremenu su se u hospicij smjestili francuski vojnici, i uz njega postavili bitnicu. Inspektor kulta don Nikola Bonicelli pisao je vladi u Zadar kako crkva i hospicij više ne služe svrsi jer su u gradu samo dvije Grkinje, koje ionako idu u latinske crkve. Na objekte je potom 5. srpnja 1807. primijenjen dekret o inkameraciji.³⁹

Hvar je ostao siguran do prosinca 1806. g., kada Rusi ponovno zauzimaju Korčulu, a zatim i Milnu na Braču. Rusi prevođeni Senyavinom su pred Korčulu došli 9. prosinca s tri linijska broda Selafeil, Svyataya Yelena i Yaroslav, fregatom Kildyuin, dva transportna broda i 5 bokeljskih gusarskih brodova. Nakon kombiniranog napada s kopna i mora 12. prosinca, pukovnik Orfengo, koji je zapovijedao obranom, predao se sa cijelim garnizonom Rusima. U Korčuli je Senyavin ostavio brod Svyataya Yelena i dvije satnije u gradu, pa se 22. prosinca usidrio između Hvara i Brača. Istog dana napali su i bateriju kod bračke Milne i nakon kratke borbe je zauzeli. Tako su Splitska vrata došla pod nadzor ruskih snaga. Senyavin je tada razmatrao napasti Hvar, premda bi taj napad sigurno donio Rusima brojne žrtve, jer je Hvar do tada bio pojačan novim snagama. No, dok se Senyavin pripremao za napad, brik Bonasorte donio mu je vijest kako je

³⁸ Kovačić, Razvoj grada, 194-197, bilj. 588, 589, 596, 602 i 604.

³⁹ Kovačić, Crkve u Hvaru, Veneranda, rukopis.

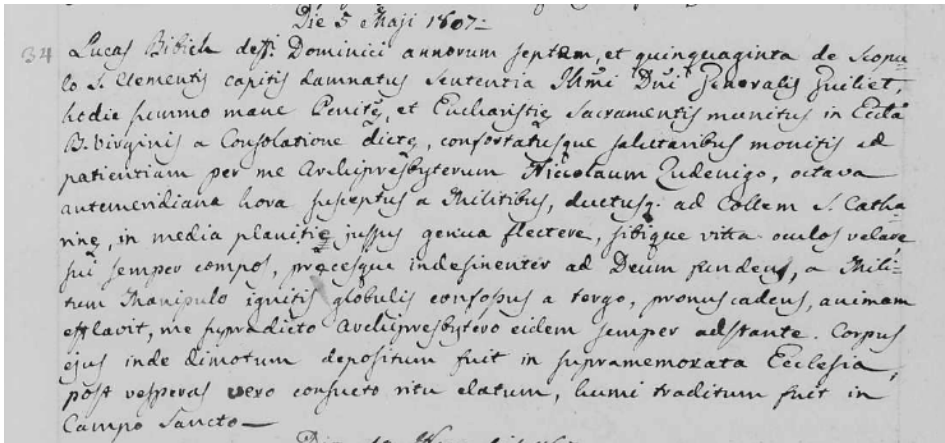
Ali-paša Janjinski⁴⁰ zauzeo Prevezu i pripremao se zaprijetiti Krflu, na kojem je bilo sjedište ruskih snaga u Sredozemlju. Stoga je utvrdio uporište na Braču i tu ostavio brik Aleksandr, vratio se u Korčulu, te proslijedio prema Krflu.⁴¹

Hvaru su otada stalno prijetili gusari, ruski saveznici. Grad Hvar je jedini u to vrijeme na otocima imao francuski garnizon. Na Braču su Rusi uveli lokalnu samoupravu na čelu s Andrijom Kovačevićem iz Pučišća. U siječnju su Francuzi na Braču iskricali 2000 vojnika, ali bez uspjeha. General Guillet bilježi 22. veljače 1807. da je pred Bobovišća i Milnu došlo 15 neprijateljskih brodova, gdje ih je od ranije bilo još pet. Radilo se uglavnom o bokeljskim gusarima koji su napadali i pljačkali hvarske luke. Guillet je sumnjao da gusarima pomaže lokalno stanovništvo, pa je 2. ožujka izdao proglas po kojem je imao biti smatran suučesnikom i biti strogo kažnjen svaki stanovnik mjesta iz kojih Rusi i saveznici odnesu plijen bez borbe. Proglas je urodio plodom pa krajem ožujka stanovnici Gdinja i Bogomolja suzbijaju gusare, a 26. ožujka slično se dogodilo i u Sućurju.⁴² Dana 5.

⁴⁰ Godine 1806. započeo je rusko-turski rat. Ali-paša vladao je kao poluneovisni despot nad velikim dijelom Grčke i Albanije, u to vrijeme saveznik Francuza - https://en.wikipedia.org/wiki/Ali_Pasha_of_Ioannina, gledano 16. 8. 2021.

⁴¹ Isto, 127-131, Bronevskiy, *Northern Tars*, 331-334. - Maršal Marmont pokušao je vratiti bračko uporište, pa je protiv ruskog brika poslao iz Splita tri topovnjače, trabakul i tartanu imena Napoleon. Zapovjednik ruskog broda, poručnik Ivan Semyonovich Skalovskiy prema Bronevskom prije bitke u Splitskim vratima rekao je svojim vojnicima: *Momci, među njima je brod imena Napoleon! Sjetite se da imate čast braniti brod imena Aleksandar! Ako mene ubiju, nemojte se predati dok god imate glave! Neka Bog bude s vama!* (isto, 335). Navodno je Marmont kada je čuo topovsku paljbu šaljivo smirivao sudionike velikog plesa u Splitu kako će Napoleon pobijediti Aleksandra. Kada su ruske snage pobijedile u okršaju, Marmont je dao uhiti zapovjednika i sve časnike i izvesti ih pred vojni sud (336). Napoleon je na dolasku u splitsku luku potonuo. Marmont u svojim memoarima ovu epizodu ne spominje, već piše kako je zbog nemogućnosti obrane povukao posadu i prepustio Brač neprijatelju, te kako ga je ponovno zauzeo kad je Senyavin povukao rusku posadu s Brača - *Iz memoara maršala Marmonta - Ilirske uspomene 1806-1811*, pr. Frano Baras, Split, 1977., 42.

⁴² *Prinasamo jednu zadgnu kgnigu iz Fâra koja u isto vrime dava dobre glaase varhu zgodde ovoga dilla, i radostni uzrok za pofaliti hrabreno junastvo vaglianih Suchiuranaa... Fâr 26. Po jednom mome Sluxitegliu koji za Kraglievu sluxbu nahodise iznutra od Otoka na izghled Ghđignanaa i Bogomoglianaa skoçisce na oruxje suproch jednoj Laji i jednom Tartanunu nepriateglskomu koji iz ne nadi hotiahu porobiti onno misto: i da posli nekoliko puskanja bioje nepriategl sillovan odstupiti brezobzira odsikujuchi konop od Sidra. Hitrost i junaska hrabrenost Suchiuranaa dostojna je osobite pofale. Kolliko svi kollizci biahu odluçeni brannitise i opritise, moxese poznati po ovomu da pokle potratisce bollote, ottigiose svi zajedno sadarti ollovo s' mirxaa za dobaviti novu zairu. Uççinisce dostojni osobite i posctene uspomenu u onnoj prigodi rad gnihova junascva GG. Stipan Bartulovich, i Frane Franichievich pokojnoga Nikole od onega mista. Gnihova immena bittichie odma poklognena prid Pristoglie Cesarovo... - Kraglski Dalmatin, br. 17, 25. 4. 1807., 135., v. i Mateo Bratanić, *Pomorstvo Dalmacije u 19.**

Zapis o strijeljanju Luke Bibića 5. svibnja 1807., ŽAH, MU III, 153.

travnja Rusi i gusari napadaju Stari Grad. Prvo su Starograđani odbili jedan manji gusarski brod, no dolaskom ruskog broda stanovništvo se razbježalo, a napadači su zaplijenili 22 brodića i čamca sa teretom.⁴³ Dana 17. travnja zapovjednik hrvatskih teritorijalaca pukovnik Jakov Celio Cega javlja providuru Dandolu kako neprijateljski brodovi plove oko Hvara.⁴⁴

Ovakvo je stanje dovelo do teške oskudice na Hvaru. Ruska blokada Jadrana onemogućivala je dopremu živežnih namirnica na otok, što se osobito osjetilo početkom svibnja 1807. godine. Jerolim Machiedo piše kako se očajni narod okupio u hvarskoj katedrali na uočnicu gradskog suzaštitnika sv. Prošpera mučenika, 9. svibnja, i molio za nebesku intervenciju. Nakon službe u katedrali zatekao se u luci brod iz Apulije nakrcan hranom koji je nevjere se skrenulo s puta u Dubrovnik. Time je olakšana situacija u gradu.⁴⁵

stoljeću: *Otok Hvar u tranziciji*, Zadar, 2020., 57, bilj. 134.

⁴³ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 88-89, 133-135.

⁴⁴ Ivan Pederin, *Napoleon i europske sile u borbi za Dalmaciju (1797.-1813.)*, Zadar, 2015., 93 - Cega piše kako je narod na Hvaru nepripremljen i nezainteresiran za rat.

⁴⁵ Hvarani to smatraju čudom sv. Prošpera, a i činjenici što su godinu dana ranije Rusi, upravo na dan hvarskog suzaštitnika, 10. svibnja, digli opsadu grada, učvrstilo je pobožnost prema ovom svecu koji se i danas živo štuje u Hvaru. Machiedo svoje navode potkrepljuje svjedočanstvima tada, 1872., još uvijek živih očevidaca, a i citira i jedno od sačuvanih pisama o ovom događaju: *Sigurno ste već doznali da je iz Apulije u Hvarsku luku uplovila pulaka sa 1400 stara prekrasnog žita, 1000 stara ječma, sa bobom, rižom i drugim raznim grahoricama, i sa raznim vrstama tjestenine. Rečenu pulaku je sigurno poslala Božja Providnost. Putovala je u smjeru Dubrovnika sa još dva slična broda, a kad se nalazila na oko 30 milja od rečenog grada naglo je počelo prodirati more u njezin tovarni prostor; malo nakon toga slomiše se jarboli broda pa*

Od svibnja do srpnja glavnina Senyavinovih snaga bila je angažirana u ratu s Turcima kojima su nanijeli odlučne poraze u Bitci kod Dardanela 22. svibnja i Bitci kod Atosa 1. - 2. srpnja. No, ruska opasnost za Hvar nije još minula. Snagama u Jadranu zapovijedao je komodor Ilya Andreyevich Baratynskiy. Koncem svibnja, 27. 5., makarski delegat javlja Dandolu da Rusi ponovno spremaju napad na Hvar.⁴⁶ U lipnju su Rusi uspjeli organizirati ustanak protiv Francuza u Poljičkoj Republici i Makarskom primorju. Ustanicima su osim Rusa pomagali Crnogorci i Bokelji, ali i regrutirani Šoltani i Bračani. Ratne operacije zaključene su 20. lipnja, a Francuzi su uspjeli ugušiti ustanak.⁴⁷ U vrijeme ustanka Hvar je obilazio pukovnik Celio Cega i nagovarao puk protiv Rusa. Uspjeh je očito imao, jer su stanovnici Gdinja i Bogomolja tražili od jelšanskog vicedelegata Antonija Zengherolinija da ih naoruža protiv Francuza i Makarana. Hvarski vicedelegat Vecchietti pak javlja Dandolu da u danima nakon sloma ustanka, 21. - 24. lipnja, brojne izbjeglice dolaze preko Sućurja na Hvar te da oko otoka kruže ruski i bokeljski brodovi.⁴⁸

Sudbina se Hvara i Dalmacije, kao i mnogo puta kroz povijest, krojila na udaljenom mjestu. Dana 14. lipnja 1807. g. kod Friedlanda Napoleonove su snage odlučno porazile rusku vojsku i prisilile cara Aleksandra na potpisivanje Mira u Tilzitu 7. srpnja, čime je okončan rat Četvrte koalicije. Mirovni sporazum je odredio da Rusija ima Francuzima prepustiti Boku Kotorsku i dalmatinske i jonske otoke. Naredba je stigla Baratynskom u Kotor 4. kolovoza. I dok je u Boki prijelaz vlasti protekao mirno, u Dalmaciji je Marmont zapovjedio da se svi saveznici Rusa i gusara kazne. Brač i Šoltu okupirao je general Guillet te je dao uhapsiti i strijeljati više ljudi. Kako je primao mito od rodbine zatvorenika, uskoro ga je Marmont smijenio i lišio čina. Ipak, Hvarani su Guilletu bili zahvalni zbog obrane od Rusa 1806., te su mu na odlasku odlučili načiniti medalju kao svom osloboditelju.⁴⁹ U Hvaru su početkom svibnja uhapšeni neki stanovnici otoka Sveti Klement - „Škojori“, za koje pukovnik Celio Cega bilježi da će biti suđeni te da će više njih svojom smrću *proslaviti godišnjicu svojih ruskih prijatelja*. Međutim,

je brod bio prisiljen uploviti u hvarsku luku. Više se ne bojimo da ćemo umrijeti od gladi! - prijevod Giorgia Pillionija u Joško Bracanović, *Sveti Prošper hvarski - O 350. obljetnici dolaska svećevih relikvija u Hvar*, Hvar, 1671. - 2021., 136. - Nestašicu je produbila i davanja za vojsku, 30. travnja Celio Cega piše župnicima da seljaci moraju davati žito uz prijetnju tamnicom - Pederin, *Napoleon i europske sile*, 104.

⁴⁶ Pederin, *Napoleon i europske sile*, 99.

⁴⁷ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 135-140.

⁴⁸ Pederin, *Napoleon i europske sile*, 103.

⁴⁹ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 140-141; Kovačić, *Razvoj grada*, 190, bilj. 582,

u Matici umrlih nalazimo samo jednog strijeljanog Škojora - 57-godišnjeg Luku Bibića pok. Dinka kojeg su 5. svibnja kod Gospine crkve na Fabrici, nakon što se u njoj ispovjedio i pričestio, strijeljali francuski vojnici.⁵⁰

Do kraja Napoleonskih ratova Hvar više nije bio izravno ugrožen, kao u vrijeme ruske prisutnosti u Jadranu. Obliznji Vis je bio krijumčarsko uporište, sada pod kontrolom Britanaca, pa su i Hvarani sudjelovali u krijumčarenju pod krinkom noćnog ribolova.⁵¹ Hvarani su očito bili neskloni Francuzima, pa je zabilježeno kako su 1808. uspjeli regrutirati tek jednog dobrovoljca.⁵² Britanski brik 12. travnja 1809. zaplijenio je kod Hvara jednu braceru i odveo je na Vis.⁵³ Početkom 1809. francuska vojska napušta Hvar, a u kolovozu na otoku izbija proaustrijski ustanak koji 20. kolovoza napada Hvar, premda je na Fortici već dan ranije bila izvješena austrijska zastava. Nemire u Hvaru smirio je zapovjednik austrijske topovnjače Lehenstein. Francusku posadu koja se pokušala evakuirati iz Makarske oluja je 11. listopada dovela do otoka Hvara, gdje ih je napalo lokalno stanovništvo, tako da su se jedva spasili. Nakon francuske pobjede kod Wagrama (5. - 6. srpnja) i Mira u Schönbrunn (14. listopada), 5. prosinca 1809. ponovno Francuzi preuzimaju Hvar, sada u sastavu Ilirskih provincija.⁵⁴ Kroz 1811. pokušavali su Francuzi osvojiti Vis, pa su u tu svrhu ojačali hvarski garnizon. No, napad na Vis nije uspio, i Britanci su pobijedili u Viškoj bitci 13. ožujka. Porazeni francuski

⁵⁰ Kovačić, Razvoj grada, 196-197, bilj. 601. - Zanimljivo je da su Rusi imali saveznike na Svetom Klementu, gdje su napravili veliku štetu u svibnju 1806. - Rusi su brodovljem kontrolirali Jadran, pa tako i centar krijumčarenja Vis, pa su dobri odnosi s njima Škojorima mogli donijeti značajan profit.

Die 5 Maji 1807-

34 Lucas Bibich defⁱ Dominici annorum septam, et quinquaginta de Scopulo S. Clementis capitis damnatus sententia Ilmi Dni Generalis Guilet, hodie fanno mane Penitae, et Eucharistiae Sacramentis munitus in Ecclla B. Virginis a Consolatione dictaem confortatusque saluteribus monitis ad patientiam per me Archipresbyterum Niccolaum Zudenigo, octava antemeridiana hora susceptus a Militibus, ductus ad Collem S. Catharinae, in media planitiae jussus genua flectere, sibusque vitta oculos velare sui semper compos, praecesque indefinienter ad Deum pendeus, a Militum Manipulo ignitis globulis consossus a tergo, pronus cadens, animam efflavit, me supradicto Archipresbytero eidem semper adstante. Corpus ejus inde dimotum depositum fuit in supramemorata Ecclesia, post vespervas vero consueto ritu elatum, lumi traditum fuit in Campo Sancto - ŽAH, MU III, 153.

⁵¹ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 150. - Izgleda da su neke od tih ribara Francuzi koristili kao svoje špijune, tako vicedelegat Smirić 14. svibnja 1813. u svom izvještaju intendanturi u Zadru piše: *Juraj Bracanović Hvaranin, moj špijun koji je upravo stigao s Visa donosi različite vijesti... - Frano Baras, Vis u Napoleonovim ratovima, Mogućnosti 2-5/1982., 319, bilj. 29.*

⁵² Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 151.

⁵³ Isto, 159.

⁵⁴ Isto, 164; Kovačić, Razvoj grada, 130-132.

brodovi sklonili su se u Hvaru. Dva dana kasnije kapetan bojnog broda William Host šalje korvetu Aichorn da blokira hvarsku luku, no Francuzi su uspješno napustili Hvar u noći s 19. na 20. ožujka.⁵⁵ Hvar je bio i posljednji otok na kojem su se Francuzi zadržali 1813. godine. Odred britanskih brodova pod zapovjedništvom Hosta došao je pred Hvar 9. studenog 1813., a francuski zapovjednik povukao je posadu u tvrđave Fortica i Napoleon. Britanci su uskoro desantom zauzeli baterije na Galešniku, Venerandi i Križnom ratu. Tri čete vojnika Hrvata u Napoleonu se pobunilo i onesposobili su topove, pa je ranjeni zapovjednik pobjegao na Forticu gdje su bile dvije čete Talijana. Međutim, i tu je došlo do pobune, pa je hvarski garnizon 14. studenog kapitulirao. Time su na Hvaru zaključeni Napoleonski ratovi, premda Britanci nisu odmah vratili Hvar Austriji, već su ga zadržali pod svojom kontrolom do 20. srpnja 1815. godine.⁵⁶

Ruski napad na Hvar bitno je obilježio sudbinu grada kroz naredno razdoblje. Francuzi su grad potpuno militarizirali - na oko 1000 stanovnika u gradu je bila posada od 400 vojnika. Hvarska tvrđava bila je neprimjerena za obranu grada u novim okolnostima ratovanja, a dvije postojeće bitnice bile su nedovoljne. U godini nakon opsade ženijski bojnici Rubbi projektira utvrdu na brdu sv. Nikole, Forte Napoleon, po kojoj će otada brdo nositi ime - Napoljun (ili češće Poljun). Već u rujnu 1808. na Poljunu je bila smještena posada, neka se gradnja nastavila i kroz sljedeće godine.⁵⁷ Na Venerandi, koja je skoro bila kobna za Francuze pri opsadi, provizorna bitnica postavljena je odmah nakon bitke, a gradnja prave utvrde - *batterie destra* - započinje u veljači 1811. godine. U isto vrijeme gradi se i *batterie sinistra*, kasnije nazvana Baterija Andreis, danas samo Baterija, na Križnom ratu.⁵⁸ Francuzi su započeli graditi i utvrdu na brdu Vela Glava, no nisu došli dalje od temelja.⁵⁹

Dolazak druge austrijske uprave nastavio je isti trend. Utvrde započete od Francuza (osim Vele Glave) se dovršavaju, a Austrijanci grade i još dvije. Prva je bila na Galešniku, mjestu odakle su Rusi bombardirali Hvar. Sagrađena je 1832. godine.⁶⁰ Druga je sagrađena godinu kasnije na brdu Smokovnik.⁶¹ Time je Hvar u teoriji postao neprobojno utvrđen grad za svaki napad s mora. Nasreću, ta teo-

⁵⁵ Safonov, *Ratovi na Jadranu*, 169-178.

⁵⁶ Isto, 191, 224. - Safonov navodi kako je Hvar kapitulirao 11. studenog 1813., no Kovačić (Razvoj grada, 134-135, bilj. 413) dokazuje kako je to bilo 3 dana kasnije.

⁵⁷ Kovačić, *Razvoj grada*, 159-161.

⁵⁸ Isto, 167.

⁵⁹ Isto, 162, bilj. 501.

⁶⁰ Isto, 186.

⁶¹ Isto, 204.

rija nikad nije provjerena. Kada su se u hvarskoj luci sljedeći put pojavili neprijateljski brodovi, oni Kraljevine Italije u srpnju 1866. pred znamenitu Višku bitku, vojne posade su već bile uglavnom napustile Hvar. Tako se Talijani nesmetano mogli natjerati Hvarane da im pokažu gdje će prekinuti telegrafsku vezu Visa s Hvarom. Pobjeda austrijskih snaga u Viškoj bitci donijela je sigurnost koja će potrajati sve do Prvog svjetskog rata, a nedugo nakon bitke Hvar je u potpunosti demilitariziran.

Hvarske utvrde u 19. st., Kriegsarchiev Wien

PRILOG

Kaptolski arhiv u Hvaru (KAH), XXIIIb, 2

Memoria del blocco e combattimento fatto in Lesina tra gli Moscoviti e Francesi l'anno 1806.

Adi 29 Aprile entro dentro alli scogli alla viète della Città un Vascello da guerra di 74 pezzi di Cannone con altri tre bastimenti, cioè un Brich, una Galetta, ed un Sciambecco oltre a due Tartanoni più piccioli da trasporto; li quali per altro avevano il suo Cannone anch'essi.

Nello stesso giorno il Vascello fece alcune canonate, colle quali danneggiò, ma non molto alcune case.

La batteria piantata alla punta della Fabrica consistente in due cannoni da 9 fece fuoco all'entrare, che fecero i bastimenti armati; ma non restarono danneggiati per conto alcuno.

Al canonamento della Nave non fu corrisposto, perché nemmeno la Cittadella non poteva essere offesa.

Alli 30 del d.to mese, il cannonamento fu più vivo: alcuna altre case restarono danneggiate, né fino ad ora resto o morto o ferito alcuno.

Il di primo Maggio la Nave non inalberò bandiera, gl'altri legni armati si ritirarono dietro allo Scoglio così detto degli Abrami, né vi fu cannonamento alcuno per parte de' Moscoviti.

All'ora di terza un palischermo de' nemici volendo fare alcune scoperte andò allo scoglio situato dirimpetto al porto così detto Galisnich. Le due batterie Francesi gli fecero fuoco, ma resto sempre illeso.

Alle ore di notte, siccome il vento era in calma, e chiaramente risplendeva la luna, così si vedeva passare li nemici al sud.o scoglio. Si conobbe chiaramente che essi tentavano di piantare un () batteria, che a fronte del Cannone e dell'Altigeria, che vivamente agì per tutta la notte, la eressero.

Al primo albore del giorno, cioè due di maggio, apparve questa biancheggiata dal Sciambecco, e da un Tartanone, che stavano al coperto del detto monte Galisnich per non esser esposti al cannone della Città.

Si principio dunque un vivo, reciproco cannonamento, senza però, che nel suo principio offendessero le abitazioni.

Alle dodici ore del det.o giorno, uscirono tutto li bastimenti armati dai loro posti e colla nave ancora battevano la Cittadella, ed il Forte. Ogni momento più cresceva lo strepito del cannonamento a pala e mitraglia, cosicché il terrore era indicibile.

In questo frattempo si massaro il Sciambecco con alcune barchazze, e fecero li Moscoviti uno sbarco di quasi cento e cinquanta soldati con due ufficiali, de' quali uno era assai giovine, e l'altro dicesi fosse, quell'istesso, che il primo monto in terra alla presa di Curzola. Questo sbarco eseguirono dietro al convento de frati Greci di S. Veneranda.

Joško BRACANOVIĆ
RUSSIAN SIEGE OF HVAR TOWN
(APRIL 29 - MAY 10, 1806)

Summary

The paper presents the Russian siege of Hvar town in 1806. Russia didn't sign the Peace of Pozun (Pressburg) in 1806 so it continued its Second Archipelago Expedition. Vice-admiral Dimitry Senyavin commanded the Mediterranean escadrille of Baltic Fleet. After conquering Kotor, he confided in captain Henry Baillie to conquer central Dalmatian islands. After conquering Korčula, Baillie besieged Hvar with several ships. The siege lasted from April 29 until May 10, 1806, and it culminated on May 2 by landing on Hvar. French forces managed to repel the attack. The bombing of the town that lasted for another few days caused great material damage. As French reinforcements kept coming to the island, Baillie left the siege. On May 11 Baillie met vice-admiral Senyavin who accepted his decisions. But the danger of the Russians didn't end for the town and the island by that. A long-lasting naval blockade led to famine. Senyavin planned to attack the town again in December 1806 but problems on Corfu forced him to abandon that plan. On July 7, 1807, it was decided on the fate of the island in the Battle of Friedland, which forced the Russians to sign the Treaty of Tilsit, after which their ships started to leave the Adriatic.

The paper also brings a review of other military activities on the island of Hvar during Revolutionary and Napoleonic Wars. Hvar was the last French base on islands until the British conquered it in November 1813. They kept it under control until July 20, 1815, when the island was returned under the Austrian administration. The consequences of the Russian attack for the further development of Hvar town are considered.

Keywords: War of the Fourth Coalition; Second Archipelago Expedition; Napoleonic Wars; Henry Baillie; Dimitry Senyavin